

Rafał Rosół

Uwagi do łacińskich inskrypcji z Piotrkowa Trybunalskiego (CIP VI 211; 212)

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 9, 235-238

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał Rosół

UWAGI DO ŁACIŃSKICH INSKRYPCJI Z PIOTRKOWA
TRYBUNALSKIEGO (CIP VI 211; 212)

Inskrypcje z terenów dawnego województwa piotrkowskiego zebrano w szóstym tomie zbioru inskrypcji w Polsce (*Corpus Inscriptionum Poloniae*), który został wydany przez Jana Szymczaka w 1993 roku. W zbiorze tym zgromadzono 483 zabytki epigraficzne w języku polskim, łacińskim, niemieckim i hebrajskim z okresu od XV do XVIII wieku. Dotychczas były one „rozsiane” w różnych pracach lub wcześniej nie były jeszcze publikowane. O wartości tego opracowania dla badań nad historią i tradycją zarówno Piotrkowa Trybunalskiego, jak i całego regionu, z pewnością nie trzeba nikogo przekonywać. Bez wątplenia istnienie tej publikacji będzie w pozytywny sposób odczuwalne na różnych płaszczyznach dziedzictwa kulturowego. Pozwala ona również określić obecny stan wiedzy o zabytkach epigraficznych w regionie. Zbiór ten bynajmniej nie zamyka badań w tej materii, wręcz przeciwnie, daje on świetny punkt wyjścia dla dalszych studiów, które powinny się teraz koncentrować na jego uzupełnianiu i poprawianiu. Nie ulega wątpliwości, że w tak dużych przedsięwzięciach, jakim jest *Corpus Inscriptionum Poloniae*, mogą zdarzyć się pewne niedociągnięcia, np. pomyłki w odczycie lub przy rozwiązywaniu skrótów, czy też niedostateczny komentarz historyczny lub językowy. Nie jest również wykluczone, że istnieją jeszcze inne inskrypcje, które z jakichś przyczyn nie znalazły się w tym wydaniu. Z tych względów badacze powinni obecnie opracowywać pomniejsze publikacje typu „Addenda et corrigenda”, które w przyszłości umożliwiłyby przygotowanie poprawionego i uzupełnionego wydania lub osobnego suplementu.

We wspomnianym zbiorze umieszczono między innymi 45 inskrypcji łacińskich z Piotrkowa Trybunalskiego. Niemal wszystkie – z wyjątkiem trzech pochodzących z zamku będącego od 1918 roku siedzibą Muzeum Okręgowego (nr 242, 243, 245) – znajdują się w kościołach, mianowicie 10 w kościele farnym p.w. Św. Jakuba Apostoła (nr 188-190, 192-195, 197, 199, 201), 18 w kościele p.w. Św. Franciszka Ksawerego (nr 202-217, 219, 220), 4 w kościele p.w. Znalezienia Krzyża Świętego (nr 221, 223, 226, 227), 7 w kościele parafialnym p.w. Św. Jacka i Św. Doroty Panny Męczennicy (nr 230-235, 237), dwie w kościele

p.w. Matki Boskiej Śnieżnej (nr 238, 241) i jedna w kościele p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny (nr 229). W niniejszym tekście zostaną poczynione pewne uwagi odnośnie do dwóch datowanych na ok. 1741 r. inskrypcji sentencyjnych z kościoła p.w. Św. Franciszka Ksawerego, które w korpusie oznaczone zostały numerami 211 i 212 (s. 196n.).

Pierwsza z nich widnieje na bocznych ścianach nawy głównej. Tekst jej, stanowiący chrześcijańskie „Wyznanie wiary”, został odczytany w następujący sposób:

CREDO | IN UNUM DEUM | PATREM O|MNIPO|TENTEM
 CREA|TOREM COE|LI ET TERRAE. ET IN | IESUM | CHRISTUM FI|LIUM
 EIUS U|NICUM DOMI|NUM NO|STRUM. QUI CON|CEPTUS EST | DE
 SPIRITU|S NATUS EX | MARYA V(IRGINE). PASSUS | SUB PONTIO |
 PILATO CRU|CIFIXUS MOR|TUUS, ET SE|PULTUS | EST. DESCEN|DIT
 AD INFEROS | TERTIA DIE | RESURREXIT | A MORTUIS. ASCENDIT |
 AD CELOS | SEDET AD | DEXTERAM | PATRIS O|MNIPO|TEN|TIS. INDE
 VEN|TURUS EST | IUDICARE | VIVOS ET | MORTU|OS. CREDO | IN
 SPIRITUM SANCTUM. SANCTAM | ECCLESIAM | SANCTORUM |
 COMMUNIO|NEM. REMISSIO|NEM PEC|CATORU(M). CARNIS |
 RESURRE|CTIONEM. VITAM AETERNAM.

W inskrypcji tej ponownej analizy językowej wymaga passus QUI CON|CEPTUS EST | DE SPIRITU|S NATUS EX | MARYA V(IRGINE). Pod względem gramatycznym błędna jest bowiem forma SPIRITU|S, gdyż przyimek *de* łączy się z ablatiwem. W związku z tym oczekiwalibyśmy formy SPIRITU. W istocie taką formę zapisał autor inskrypcji, rozpoczynająca natomiast następny wers litera S należy już do innego wyrazu. Mamy tu bowiem do czynienia z niezaznaczoną abreviacją, tj. S(ANCTO). Frazę DE SPIRITU|S należy więc interpretować jako DE SPIRITU | S(ANCTO). Analogiczną sytuację spotykamy w wyrażeniu EX | MARYA V(IRGINE).

Pewnego uzupełnienia wypada również dokonać w związku z inskrypcją nr 212. Składa się ona z dwóch sentencji, które są widoczne w arkadach kaplic Św. Iwona i Św. Józefa. Treść ich jest następująca:

GAUDIUM ERIT CORAM | ANGELIS DEI SUPER UNO | PECCATORE
 PAENITENTIAM | AGENTE | Luc(ae) 15.

VIR FIDELIS LAUDABI|TUR ET QUI CUSTOS EST DO|MINI SUI
 GLORIFICABITUR

Przy pierwszej części tekstu podano, że jest to cytat z 15 rozdziału „Ewangelii” według Św. Łukasza. W komentarzu informację tę uściślono, pisząc, iż chodzi o werset 10. Odnośnie jednak do drugiego cytatu ani autor inskrypcji, ani wydawca nie wspominają o jego pochodzeniu. W rzeczywistości – jak można

Uwagi do łacińskich inskrypcji z Piotrkowa...

---

się spodziewać – jego źródłem jest również „Wulgata”. W tym przypadku wykorzystano „Księgę Przysłów”. Zostały tu połączone fragmenty z dwóch różnych miejsc z tej księgi, tj. *vir fidelis multum laudabitur* (28,20) oraz *et qui custos est domini sui glorificabitur* (27,18). Jak widać, w naszej inskrypcji został opuszczony wyraz *multum*.

Powyższe rozważania są pewnym przyczynkiem do VI tomu zbioru z serii *Corpus Inscriptionum Poloniae*. Łacińskie inskrypcje nr 211 i 212 z kościoła p.w. Św. Franciszka Ksawerego zostały jednak przywołane przede wszystkim w celu zwrócenia uwagi na fakt, że studia nad materiałem epigraficznym z Piotrkowa Trybunalskiego i dawnego województwa piotrkowskiego są w dalszym ciągu bardzo pożądane.

